

Ірина Павлуша

ПРО КАТАЛОГ БАЗИ ДАНИХ РОСІЇ

Аналізується досвід Росії щодо систем науково-технічної інформації, котра передбачає одноразову централізовану обробку документального потоку в російських органах НТУ та багаторазове децентралізоване використання отриманих при цьому баз даних (БД). Підстави для роздумів і висновків дає каталог БД Росії, підготовлений науково-технічним центром «Інформрегістр».

Автор здійснює дослідження методом аналізу автоматично побудованих кореляційних таблиць і доходить висновку, що бібліотекам України бажано розгорнути створення центрів бізнес-інформації, що не потребують бюджетного фінансування, і використовувати лише ті БД, які забезпечують можливість формування єдиного інформаційного процесу.

В автоматично побудованих кореляційних таблицях (КТ) зафіксовано виявлені комп'ютерною програмою взаємозв'язки між параметрами БД (типом записів, обсягом тощо). У створену допоміжну БД введено короткі відомості про кожну з 1884 БД Росії. Записи цієї бази включали чотири поля: організація, що підтримує БД (орган НТІ, науково-дослідна установа (НДУ), бібліотека, орган влади, вуз тощо); тип БД (бібліографічна, фактографічна, реферативна, повнотекстова, лексикографічна, гіпертекстова), обсяг БД (до 10 тис. записів, 11-100 тис. записів, 101-1000 тис. записів, понад 1 млн. записів), система керування БД (Clipper, Oracle, CSD/ISIS тощо). Вказана допоміжна БД функціонує під керуванням ліцензійного пакета прикладних програм (ППП) CDS/ISIS, розповсюдженого на некомерційних засадах ЮНЕСКО. Автоматичну побудову КТ забезпечила підпрограма STAT.EXE (входить до названого пакета).

З ряду побудованих таблиць найбільш інформативними виявилися чотири. На підставі аналізу кількісних значень параметрів, занесених у ці таблиці, зроблено висновки.

Табл. 1

Ранговий розподіл БД Росії за організаціями, які ці бази підтримують

NN п/п	Організації, що підтримують БД	Кількість БД (%)
1	Інформаційні центри, в тому числі: центри бізнес-інформації органи НТІ	46.3 23.5 22.8
2	Науково-дослідні установи	35.9
3	Органи влади	6.6
4	Бібліотеки	5.3
5	Вузи	1.6
6	Інші заклади	5.3

Згідно з табл. 1, основними генераторами БД у Росії є інформаційні центри й НДУ. Центри бізнес-інформації (ЦБІ) з'явилися в період переходу до ринкової економіки.

Книгозбірні, на жаль, не займають у ранговому розподілі чільного місця, оскільки їх інформаційні ресурси за допомогою відповідних БД належно не розкриті, що негативно впливає на оперативність введення цих ресурсів у науковий та культурний обіг. Частково це пояснюється недостатнім фінансуванням робіт, спрямованих на впровадження в бібліотеках

новітніх інформаційних технологій. Однак і самі книгозбірні не приділяють таким питанням належної уваги.

Вузи Росії, як і бібліотеки, не досить активно включаються в нову систему соціальних комунікацій.

Як свідчать дані табл.2, серед БД переважають фактографічні. При цьому в інформаційних службах органів влади вони домінують (близько 80%). У бібліотеках найпоширенішими є реферативні БД (понад 44%). Питома вага бібліографічних - порівняно низька в усіх організаціях, що генерують інформацію на машинних носіях. Навіть у книгозбірнях, де бібліографічна діяльність є однією з основних, кількість таких БД становить лише 16,5%.

Незначну кількість гіпертекстових БД можна пояснити недостатньою теоретичною проробкою питань їх створення.

Відсутність повнотекстових БД у бібліотеках свідчить про недооцінку ними цього виду інформаційних ресурсів. Передбачається, що в майбутньому комп'ютерні файли первинних документів стануть одним з основних видів документальних ресурсів книгозбірень. Головним джерелом отримання таких файлів будуть видавництва, що, як правило, створюють електронні версії видань у процесі їх автоматизованої підготовки до друку. Сьогодні ж належну увагу повнотекстовим БД надають лише органи влади Росії.

Як бачимо з табл. 3, ранговий розподіл БД Росії за кількістю записів, у першому наближенні, відповідає емпіричній закономірності Бредфорда. Найбільше БД незначного обсягу - до 10 тис. записів, а найменше - обсягом понад 1 млн. записів. Особливістю цього розподілу для книгозбірень є те, що в них суттєво більша питома вага БД з кількістю записів понад 1 млн., ніж у цілому в усіх організаціях, які займаються їх створенням. Це свідчить, з одного боку, про кумулюючий характер інформаційної діяльності бібліотек, а з другого, - про відповідальніший підхід до підтримки БД і меншу кон'юнктурність при розгортанні робіт з їх наповнення. Домінуючий же характер БД незначного обсягу і відсутність баз з обсягом понад 1 млн. записів у вузах Росії свідчить про початковий етап їх інформатизації та інтеграції у нову інформаційну інфраструктуру суспільства.

Згідно з табл. 4, основними системами керування БД у Росії є Clipper, Oracle і CDS/ISIS. Сфера використання Clipper: органи НТІ, вузи, НДУ і бібліотеки. Oracle - потужна програмна система: її змогли придбати лише інформаційні центри національного рівня, зокрема, ВІНІТІ (саме завдяки великій кількості БД ВІНІТІ Oracle і виявилась на «призовому» місці в

Табл.2

Кореляційна таблиця «Тип БД - організації, що їх підтримують»

NN п/п	Тип БД	В усіх організаціях (%)	У тому числі (%)				
			Інформаційні центри	НДУ	Органи влади	Бібліотеки	Вузи
1	Фактографічні	57.9	45.8	68.1	79.7	37.1	93.3
2	Реферативні	23	33.9	12	2.4	44.3	3.4
3	Повнотекстові	9.3	12.6	3.8	17.1	-	-
4	Лексикографічні	5.1	4.3	8.4	-	2.1	-
5	Бібліографічні	4.4	1.7	7.7	0.8	16.5	3.4
6	Гіпертекстові	0.3	0.7	-	-	-	-

Табл.3

Кореляційна таблиця «Обсяг БД - організації, що їх підтримують»

NN п/п	Обсяг БД (тис. записів)	В усіх організаціях (%)	У тому числі (%)				
			Інформаційні центри	НДУ	Органи влади	Бібліотеки	Вузи
1	менше 10	61.2	53.4	69.8	57	64.3	79.3
2	ф 11 - 100	28.4	36	20.7	30.2	19.4	13.8
3	ф 101 - 1000	8.7	9.7	7.3	11.2	11.2	6.9
4	більше 1000	1.7	0.9	2.2	5.1	5.1	-

Табл.4

Кореляційна таблиця «Система керування БД - організації, що їх підтримують»

NN п/п	Система керування БД	В усіх організаціях (%)	У тому числі (%)				
			Інформаційні центри	НДУ	Органи влади	Бібліотеки	Вузи
1	Clipper	17.3	13.9	27.8	12.4	28.2	37
2	Oracle	17.3	35.6	1.2	-	-	-
3	CDS/ISIS	13.5	6.6	19	10.3	48.7	-
4	dBase	4.9	3.7	5.9	-	-	33.3
5	FoxPro	4.5	2.9	3.2	24.7	-	3.7
6	MiniMax	3.5	6.9	0.4	-	1	-
7	Adabas	3.1	2.5	4	7.2	-	-
8	Інші системи (близько 40)	31.1	27.7	38.5	43.4	22.1	26

ранговому розподілі). Поширеність CDS/ISIS зумовлена некомерційними умовами розповсюдження цього ППП UNESCO, що є його генеральним розробником і постачальником. Питома вага інших систем керування БД незначна. Водночас їх широкий спектр (загальна кількість досягає трьох десятків, не рахуючи програмних продуктів (ПП) власних розробок) свідчить про недостатньо критичний підхід до вибору засобів програмної реалізації автоматизованих інформаційних систем. Бібліотеки Росії обирають лише ті ПП, які пройшли перевірку часом. Майже половина БД, що формуються в книгозбірнях, підтримується одним ППП - CDS/ISIS.

На нашу думку, бібліотекам України доцільно: ініціювати надання роботам з формування системи БД бібліотек державного статусу; розгорнути створення в книгозбірнях центрів бізнес-інформації, що не потребують бюджетного фінансування; приділити увагу наповненню повнотекстових БД, насамперед на основі одержання з видавництва електронних версій друкованих видань; обмежити спектр систем керування БД (використовувати лише ті, що забезпечують можливість формування єдиного інформаційного простору).